

KYLE JONES

Primerjava med manihejskim in krščanskim pogledom na zlo

“Bodisi bog želi odpraviti zlo in tega ne more; ali lahko to stori, a noče ... Če želi, a ne more, je nemočen. Če lahko, pa noče, je hudoben. ... Če, kot pravijo, bog lahko odpravi zlo in ga hkrati res želi odpraviti, zakaj je potem zlo na svetu?” (Epikur.)

Če bi razvrščali najgloblja vprašanja, ki si jih zastavlja človeštvo, je “Zakaj obstaja zlo?” na vrsti takoj za “Ali obstaja Bog?”. Vprašanje zaseda osrednje mesto pri Jobu, v Gandijevi etiki in v iskanju Siddharte Gautame. Še več, v njem lahko prepoznamo tisto veliko vprašanje, ki motivira oblikovanje in zaključke naših svetovnih nazorov, oblikuje vsakodnevne moralne odločitve naših življenj in je vir tiste tesnobe /angst/, ki je potrebna za resno razmišljanje. Toda kot smo videli pri Epikuru, to vprašanje še zdaleč ni zgolj sodobno. Zgodnji hinduizem je problem zla odpravil s tem, da mu kot delu *maje* ali iluzije fenomenalnega sveta pripiše neobstoj; Bhagavata eksplicitno zapiše, da sta “dobro in zlo dualističnega sveta nerealna, prinašajo ju le besede in obstajata le v umu”.¹ V starem mezopotamskem spisu “Babilonska teodiceja” eden od prijateljev poskuša potolažiti svojega trpečega tovariša s tem, da ga spomni, da bogovi nagradijo pobožne in kaznujejo zlobne. Toda na to trpeči odgovori, da “bogovi

ne ovirajo hudobnih del”, saj “kdor zanemarja boga, gre po poti razcveta, medtem ko so tisti, ki molijo k boginji, obubožani in razlaščeni.”² Podobno so se stari Izraelci spraševali o Božji pravičnosti: Salomon je ugotovil, da “je pravični, ki propade kljub svoji pravičnosti, in je krivični, ki dolgo živi kljub svoji krivici” (Prd 7,15), in pravični Job je v bolečini rekel Bogu: “Postal si okrutn do mene” (Job 30,21).

V približno istem obdobju je tudi zoroastrstvo ponudilo svoj odgovor na problem zla s predpostavko dveh so-večnih substanc dobrega in zlega, ki ju imenuje “izvorna dvojčka”.³ Budizem je poskušal rešiti problem z nenavezanostjo, meditacijo in izogibanjem, saj je zanj zlo samo rezultat želje in pohlepa, ki izhaja iz nerazumevanja sebe in sveta. Budov odgovor je bil “izogniti se vsemu zlu, delati dobro in očistiti svojega duha”.⁴ Stoletje kasneje sta Platon in Aristotel enačila zlo s pomanjkanjem spoznanja ter ga tako poistovetila z razumskim nevedenjem, njegov protistrup pa videla v razumski kontemplaciji. S

časom je krščanstvo postavilo svoj odgovor in razlago zla, tako kot tudi tisti, ki so se ločili od Cerkve, kot npr. manihejci. Ta članek se bo osredotočal na različne načine, kako krščanstvo in manihejstvo definirata zlo, in različne težave, ki jih porajajo te definicije. Edina razlika v strukturi bo kratek uvod v manihejstvo, ki ga ne bom ponovil pri krščanstvu, saj prvo še zdaleč ni doseglo odmevnosti, ki jo ima slednje.

KRATEK PREGLED MANIHEJSTVA

Mani (210-276 po Kr.),⁵ ustanovitelj manihejstva, je rasel v ločini judovskih kristjanov, ki jih poznamo kot elkasite. Podobno kot eseni so živeli predvsem v puščavah Mezopotamije, oblečeni v bela ogrinjala. Bili so razočarani nad verskimi oblastmi svojega časa. Pri dvanajstih letih naj bi imel Mani svoje prvo razodetje, a se je odločil, da ga bo ohranil za skrivnost in počakal na pravi čas za njegovo razglasitev. Pri štiriindvajsetih letih se je ločil od elkasitov in začel pisati, poučevati in pridigati svoj lasten verski nauk, ki ga je imel za dokončnega in avtoritativnega. Mani je videl sebe kot zadnji pečat prerokov; zaključil je verigo razodetja, ki se je začela z Budo in Zaratustro ter se nadaljevala z Jezusom in Pavlom. O njegovem razumevanju lastnega nauka je P. Oktor Skjaervo zapisal: "Za Manija nova religija ni preprosto nadomestila prejšnjih, temveč je predstavljala izpolnitev tega, kar so prejšnje obljubljale, a ne uresničile."⁶

Eden osrednjih naukov, ki jih je izpostavil Mani, je bil ontološki dualizem. Učil je, da obstajata dve ločeni in nasprotujoči si entiteti, ki sta obe večni: luč proti temi, življenje proti smrti, dobro proti zlu, itd. Po manihejski kozmologiji je substanca Luči naredila načrt, da bi premagala substanco Teme, a se je ta 'spojila' ali 'pomešala' z njo. Cilj ali proces odrešenja je v končni vrnitvi delčkov Luči, ki so se ujeli v materialni svet, s pomočjo astrologije, askeze in obredov.

ZLO V MANIHEJSTVU

Manihejski pogled na zlo bom opisal na štiri načine: 1.) z razlago njihovega nauka o ontološkem dualizmu; 2.) njihov pogled na snov kot zlo; 3.) mešanje Dobrega in Zla; 4.) pojmovanje 'greha' v njihovem teološkem sistemu. Vsako od teh področij bo osvetlilo njihov celovit pogled na zlo, kot tudi razloge za verovanje v te posamezne nauke. V nadaljevanju bom ponudil nekaj kritik, ki razkrivajo logično napetost v njihovem načinu razlaganja zla; po isti metodi bom obravnaval tudi krščanstvo.

ONTOLOŠKI DUALIZEM

Osrednji in nujni vidik manihejskega pogleda na zlo je ontološki dualizem. V *Epistula Fundamenti* Mani jasno podaja ta nauk: "Na začetku sta bili namreč ti dve substanci ločeni ena od druge."⁷ In Avguštin, za katerega večina raziskovalcev meni, da je imel točen vpogled v Manijeve nauke, omenja, da je "postavil skupaj dva principa, različna in nasprotujoča si med seboj, večna in so-večna (to je od vedno obstoječa), in tudi dve naravi ali substanci, namreč dobro in zlo."⁸ Zlo tako na koncu ni predmet volje ali uma, ampak ločena in dejavna pred-kozmična substanca.

SNOV KOT ZLO

Po manihejskem nauku je so-večna substanca zla ustvarila materialni svet, da bi vanj ujela substanco Luči. Podobno kot Markion je Mani učil, da je zlobni bog ustvaril svet iz zlobnih nagibov. Stvarjenje človeštva poteka na še grši način: Ašaklun, demonski sin Kralja teme, in njegova ženska družica Nebroel imata spolni odnos in Nebroel rodi Adama in Evo. Različne pripovedi o stvarjenju razkrivajo osrednji poudarek manihejstva, da je snovnost slaba. Če je materialni svet ustvaril zlobni bog in sta Adama in Evo ustvarila zlobna demona, ima snov enako kakovost kot njeni stvarniki. V *Acta Archelai* (350-400 po

Kr.), ki vsebuje teološki razgovor med manihejem in kristjanom, prvi med antropološko razpravo konča svoj govor z zaključkom, da "telo ne pripada Bogu, ampak snovi, ki je temna in jo moramo pustiti v temi".⁹

MEŠANJE

Kot je bilo rečeno že prej, sta se dve so-več-ni substanci 'pomešali' med prvotno bitko, ki je ustvarila fizično vesolje.¹⁰ Avguštin ta proces zgoščeno povzema: "Nadalje [manihejci] razglašajo, da je svet naredila narava dobrega, to je narava Boga, vendar je bil oblikovan iz mešanice dobrega in zlega, ki je bila posledica boja teh dveh narav med seboj."¹¹

Nauk o mešanju nam jasno kaže, da je manihejstvo videlo zlo kot aktivno substanco, ki se bojuje proti Luči, in da praktično zlo v fizičnem svetu neposredno ustreza metafizičnemu, ki obstaja večno. Tu imamo trojno povezavo zla: pred-kozmični ontološki dualizem Dobrega in Zla ustreza boju med dobrim in zlim v materialnem svetu, ta pa ustreza notranji bitki med stranjo Zla/snovi in Luči/duha v človeškem ustroju.

ZLO KOT GREH

Notranja bitka nam osvetljuje še en način, kako manihejstvo definira zlo, to je zlo kot greh. Med praznikom *bema*¹² so manihejci molili k Maniju z besedami "Odpusti grehe tistim, ki poznajo tvojo skrivnost", in izjavljali, da je "to [sedež *bema*] znamenje odpuščanja vaših grehov".¹³ Jasno je, da so manihejci verjeli, da greh obstaja in da se da doseči njegovo odpuščanje z molitvijo, postom in dobrimi deli, toda kaj točno so razumeli pod pojmom 'greh'? Znotraj manihejskega sistema gre za precej drugačno podobo kot znotraj krščanstva; tako so na primer manihejci videli vsako delovanje fizičnega telesa kot greh: "In če človek hodi po tleh, poškoduje zemljo. In kdorkoli premakne roko, naredi škodo zraku; saj je zrak duša ljudi, živali, ptic,

rib in plazilcev in vsega, kar je na svetu."¹⁴ To pomeni, da zlo ni omejeno na neko posebno dejanje, ampak pomeni skoraj vsako dejanje v fizičnem telesu: greh ni samo *delovanje*, ampak *bivanje*. Poleg tega greh in zlo kvarno vplivata na delce Luči, ki jih potem ni mogoče prepoznati in rešiti.

KRITIKE MANIHEJSKEGA NAUKA O ZLU

Moramo opozoriti, da iz samih manihejskih definicij zla, ki smo jih predstavili, rastejo številne logične težave. Kot prvo nastane filozofski problem, če predpostavljamo soobstoje dveh večnih substanc: to je v filozofiji znano kot 'problem dveh neskončnosti'. Če sta res neskončni, kako sta lahko dve? Kakor se zgodi v vseh dualističnih sistemih, se substanci med seboj omejujeta, tako v spoznanju, moči, prostoru in velikosti, kar hkrati pomeni, da je vsaka izmed njiju končna, nepopolna in da ni vsemogoca. Toda kako bi bila lahko katerakoli substanca, ki je končna in nepopolna, tudi večna? Podoben ugovor se porodi, če upoštevamo, da v manihejskem sistemu Dobro na koncu zmaga nad Zlim, toda vprašanje je, kako je lahko to mogoče, če sta enaka v moči, spoznanju in večnosti?

Druga točka zaobjema probleme, ki se naravno pojavijo znotraj kateregakoli anti-kozmičnega svetovnega nazora. Manihejci tako kot večina svetovnih nazorov ocenjuje naravni svet, skupaj z rekami, gorami, slapovi in sončnimi zahodi, kot lep in občudovanja vreden. Vprašanje, ki si ga moramo ob tem postaviti, je, kako bi lahko Zlo ustvarilo tako lepoto, načrt in čudež? Zdi se, da moramo v primeru, če želimo biti dosledni manihejci, gledati na naravni svet z odporom in zaničevanjem, toda temu ni tako. Manihejci cenijo spoznanje, toda to je očitno povezano z našimi telesi; cenijo etiko in obrede, toda vse to so le namere, misli in premiki fizičnega telesa; cenijo družino, skupnost in celo hrano, in vendar so vse te stvari fizična razmerja med fizičnimi objekti.

Tretja kritika se tiče manihejskega pogleda na greh, ki prinaša veliko težav. Če so naša zla dejanja širjenje Zla samega, kako bi potem lahko sploh obstajalo moralno delovanje? Za vsako zlo dejanje, ki ga naredimo s svojimi telesi, lahko krivimo samo substanco Zla in ne kakega moralno odgovornega 'jaza'; podobno lahko vsako hvale vredno dejanje pripišemo samo substanci Luči. Dejansko manihejstvo ne pozna bistvenega jaza, ki bi ga lahko klicali na moralno odgovornost, saj je fizično telo del substance Zla in duša del substance Luči, ob tem pa ni prostora za 'jaz'. Manihejstvo definira greh in Zlo kot 'pokvarjenost' ter dobro in Luč kot 'nepokvarjenost'. Krščanski teolog iz poznega 4. stoletja, Tit iz Bostre, opozori na težavo te definicije v svojem polemičnem spisu *Contra Manichaeos*: "Če imenujejo dobro 'nepokvarjenost', bodo nedvomno dali zlu ime 'pokvarjenost'. Toda kaj je to, kar pokvarjenost kvari? Nemogoče je, da bi to bilo dobro. Toda če je sama pokvarjenost pokvarjena, je torej bila pokvarjena že celo večnost in si tako zaman predstavljajo, da (še) obstaja. Kako pa lahko pokvarjenost kvari samo sebe? Saj je v vsakem primeru nekaj drugega kot to, kar kvari, in ne ona sama. Če pa bi kvarila samo sebe, že od začetka ne bi obstajala, ker bi morali reči, da bi bila prej pokvarjena, kot bi obstajala."¹⁵

ZLO V KRŠČANSTVU

Zmislijo na te različne težave se bomo zdaj obrnili na krščansko definicijo zla. Tako kot prej pri manihejstvu, bom definiral zlo v krščanstvu na štiri načine: 1) pogled na zlo kot umanjkanje dobrega po Avguštinovi definiciji; 2.) obravnavanje zla kot zadeve volje ali hote-nja; 3.) definicija zla kot tega, kar je nasprotno Božji naravi; 4.) opis zla kot greha. Potem ko bomo podali te definicije, bodo sledili različnim kritikam, ki razkrivajo njihove težave.

ZLO KOT UMANJKANJE DOBREGA

Če vzamemo krščansko predpostavko dobre narave Boga, je obstoj zla razložen

kot umanjkanje te dobre narave, ki jo je Bog dal svojemu stvarstvu. To po krščanskem nauku pomeni, da so bila vsa ustvarjena bitja (posebej Lucifer, Adam in Eva) ustvarjena z zmožnostjo, da se oddaljijo od dobrega in se zatečejo k zlu.¹⁶ Avguštin je kot prvi eksplicitno izrazil to pojmovanje, ko je dejal, da je zlo umanjkanje dobrega (*privatio boni*), čeprav njegov nauk logično izhaja iz mnogih svetopisemskih tekstov.¹⁷ S tem nasprotuje manihejstvu, ker zanika ontološki dualizem in se drži strogega monoteizma. V krščanstvu zlo ni nekaj ontološko dejavnega in živega, prej nekaj pomanjkljivega in prikrajšanega.

ZLO KOT HOTENJE

Po krščanskem nauku zlo ne spada na polje metafizike, ampak na področje volje. Je moralno pomanjkanje dobrega kot rezultat zavestne nepokornosti Bogu; svoje mesto ima v človeški zavesti in v obratu volje, ki dejavno prekrši Božje zapovedi.

Krščanstvo tako uči, da je zlo greh, ki ga apostol Janez opisuje kot "nepostavnost" (1 Jn 3,4). V nasprotju z manihejstvom, ki vidi zlo v samem fizičnem bivanju, ga krščanstvo vidi kot *partikularno* nemoralno dejanje. Kot zlih ne vidi samo nemoralnih fizičnih dejanj, ampak tudi nemoralna dejanja razuma (misli in namere): o tem govori Jezus, ko pravi: "Iz srca namreč prihajajo hudobne misli, umori, prešuštva, nečistovanja, tatvine, kriva pričevanja, kletve. To je tisto, kar omadežuje človeka." (Mt 15,19-20.)

ZLO KOT NASPROTJE BOŽJI NARAVI

Krščanstvo zlo definira tudi kot to, kar je nasprotno Božji naravi. Predpostavki tega pogleda sta, da je Bog čist, dober in moralno popoln in da zlo vedno pomeni dejanja in misli, ki niso čista, dobra ali moralno popolna. Delati zlo je delovati na način, ki ga Bog ne odobrava in ki se ne ujema z njegovim moralnim zakonom, ki odseva njegovo dobro naravo.¹⁸ Zlo je torej v teoriji in praksi vselej

Posamezne plasti



definirano kot nasprotje Božji naravi. Tu zopet najdemo razliko med manihejstvom in krščanstvom, ker pozna slednje samo eno najvišje bitje, ki postavlja in daje v uporabo moralni okvir, in ne dveh enakih, ločenih bitij, ki ju določa njuno medsebojno nasprotje.

ZLO KOT GREH

Navsezadnje krščanstvo poleg teh različnih načinov opredelitve zla uči, da ga lahko opišemo kot greh. V svetopisemskem besedilu imamo približno štirideset načinov za opis zla, ki so bolj ali manj sinonimni s pojmom 'greha': npr. 'krivica' (Jak 3,6), 'nepostavnost' (Rim 6,19), 'nezvestoba' (4 Mz 31,16) ali 'pregreha' (Rim 5,14).¹⁹ Vsi ti izrazi se nanašajo na misli in dejanja, ki ne ugajajo Bogu, čeprav ima vsako od njih svoj sintaktični in kontekstualni poudarek. Najpogostejši termin za zlo v Svetem pismu je 'greh', beseda za katerega se v grščini glasi *hamartia* in dobesečno pomeni 'zgrešiti tarčo' in 'biti kriv/motiti se'.²⁰ Podoba, ki stoji za to besedo, je lokostrelec, ki bi moral zadeti tarčo, a mu ne uspe in 'pogreši'. Po krščanskem pogledu na svet Bog zahteva, da ustvarjena bitja delujejo na način, ki ustreza njegovi lastni naravi, in so sama kriva za svoj neuspeh, če delujejo v nasprotju s tem.

KRITIKE KRŠČANSKEGA NAUKA O ZLU

Prva in najpogostejša kritika krščanskega pojmovanja zla je njegov izvor. Če predpostavljamo, da obstaja dober Bog, ki je vseveden in vsemogočen, potem moramo razložiti, kako je lahko nastalo, bilo odrejeno ali vsaj dopuščeno nekaj takega, kot je zlo. Polemike o izvoru zla so potekale skozi stoletja z začetkom pri Avguštinu, povzeli pa so ga tudi Luter in reformatorji. V tradiciji so se izoblikovali trije najvplivnejši odgovori na to vprašanje: 1.) nekateri pravijo, da se tega vprašanja sploh ne splača načenjati, ker nikoli ne bomo mogli razumeti odgovora, ali ker so Božja pota tako visoko nad nami; 2.)

drugi pravijo, da zlo izvira iz svobodne volje človeštva; 3.) nekateri spet pravijo, da je Bog odobril obstoj zla zaradi moralno upravičenega razloga (ki prinaša večje dobro), ki pa ga mi ne moremo v polnosti razumeti.

Pri prvem odgovoru je težava v videzu, kot da problema zla ne jemlje resno. Tako stališče zato tudi ne more vstopati v dialog o zlu, saj je preveč agnostično, da bi lahko prispevalo nekaj vsaj nekoliko razumnega. Drugi odgovor ima prav tako številne probleme in lahko skupaj s prvim pomeni poskus, da bi se izognili vprašanju. Če rečemo, da zlo izvira iz človeške svobodne volje, namreč sploh ne odgovorimo na problem, saj je Bog (po krščanskem pogledu na svet) vedel, da se bo zlo zgodilo (saj je vseveden) in to tudi dovolil, čeprav bi ga lahko preprečil (saj je vsemogočen). Tretji odgovor vsaj poskuša neposredno zaobjeti problem, čeprav nekateri težko sprejmejo, da bi dobri Bog imel kak moralno zadosten razlog za grozljive dogodke, ki potekajo na zemlji.

Druga kritika krščanskega pogleda na zlo je v eshatologiji. Po nauku Nove zaveze bodo tisti, ki verjamejo v Jezusa Kristusa, šli v stanje večne blaženosti, medtem ko bodo tisti, ki ga zavračajo, poslani v večne muke (Jn 3,15-18; Mt 25,46). Obstoj večnega prostora obsodbe težko uskladimo z obstojem večnega prostora blaženosti - kako lahko namreč le-ta obstaja ob vedenju, da so nekateri večno obsojeni?²¹ Zdi se, da mora krščanstvo, če verjame v pekel, pojasniti, kako lahko dobri Bog dopusti, odredi ali celo ustvari tak prostor. Ponovno se bo pri razlagi po vsej verjetnosti uporabilo enega od treh prej naštetih odgovorov, ki imajo vsak svoje težave.

POVZETEK RAZLIK MED MANIHEJSKIM IN KRŠČANSKIM POGLEDOM NA ZLO

Če povzamemo: med manihejskimi in krščanskimi definicijami zla obstaja veliko razlik. Manihejstvo uči, da ima zlo substanco, ki je so-večna z dobro substanco, in da se je

stvarjenje zgodilo s slabim namenom, da bi se Luč ujela v snov. Krščanstvo nasprotno uči, da je zlo umanjkanje dobrega, pokvarjenost stvarstva, ki se je začelo kot povsem dobro. Podobno manihejstvo uči, da snov pooseblja zlo samo in da je človekov cilj izluščiti Luč, ki je v njem, in jo poslati nazaj domov. Na drugi strani krščanstvo uči, da snov sama po sebi ni zla, ampak da le-to obstaja samo v njeni nemoralni rabi ter da je cilj človeštva odrešiti se svoje krivde pred Bogom.

ZAKLJUČEK

Videli smo, kako manihejstvo in krščanstvo definirata zlo, kot tudi težave, ki nastanejo pri njunih definicijah v okvirih posameznega svetovnega nazora. Vsaka religija ponuja neki način razumevanja in obvladovanja obstoja zla in vsaka želi, da bi njeni sledilci v njenem učenju našli svoj mir. Nam preostane, da se odločimo, kateri svetovni nazor natančneje opiše in razlaga zlo v luči človeškega razuma in izkustev. Če se nagibamo k teološkim razlagam zla, lahko s tem bolje tolažimo tiste, ki zlo trpijo in izkušajo na način, ki je več kot samo akademska vaja. Ne smemo gledati samo na definicije, ki jih dajejo posamezni miselni sistemi, moramo jih razumeti tudi kot celostne svetovne nazore, ki se v svojem nauku razlikujejo pri celi kopici človeških vprašanj. Šele nato, ko pretehtamo njihov celotni pogled na svet, lahko vidimo, ali se njihove definicije zla ujemajo in ali ustrezajo njihovim naukom o drugih vidikih pojava človeka.

Prevod: Rok Blažič

1. Bhagavata 11, 22. pogl.
2. Winton, Thomas, *The Babylonian Theodicy, Documents from Old Testament Times*, Harper Publishing: New York, 1961, 97-103.
3. Gathe 30,3.
4. Dhammapada 14,5.
5. Po najbolj razširjeni oceni je bil sicer rojen sicer leta 216 in umrl leta 274. Op. prev.

6. Skjaervo, P. Oktor, *An Introduction to Manichaeism*, skripta za ElrCiv 103: Manichaeism, Harvard Divinity School, 39.
7. *Epistula Fundamenti*, frg. 5a, prevod v angl. P. Oktor Skjaervo za ElrCiv 103: Manichaeism, Harvard Divinity School, 63.
8. Avguštín, *De Haeresibus*, 1.
9. Iain Gardner in Samuel N. C. Lieu, *Manichaean Texts from the Roman Empire*, Cambridge University Press: 2004, Cambridge, 184.
10. Mešanje se je začelo dejansko takrat, ko je Prvi Človek s svojimi petimi sinovi vstopil v Temo z namenom, da bi jo zastrupil. Čeprav se dogajanje ne označuje eksplicitno kot 'bitka', uporablja vojaški jezik in metafore.
11. Avguštín, *De haeresibus* XLVI, 4.
12. Manihejska vzporednica krščanske velike noči. Op. prev.
13. Iain Gardner in Samuel N. C. Lieu, *Manichaean Texts from the Roman Empire*, Cambridge University Press, Cambridge: 2004, 238-239.
14. Prav tam, 185.
15. Tit iz Bostre, *Contra Manihaeos*, objavljeno v Nils Arne Pederesen, *Demonstrative Proof in Defense of God*, Brill Publishing, Leiden: 2004, 431.
16. Imamo dva osnovna načina razumevanja 'zmožnosti' umanjkanja dobrega. Najbolj razširjena je poznana kot armijnianstvo, ki pravi, da 'zmožnost' implicira svobodno voljo, saj ta pomeni 'zmožnost delati drugače'. Drugi način njene opredelitve, ki ga uporabljajo v kalvinističnih krogih, pravi, da že naša sestavljena narava (narejena iz delov) in končnost povzročata, da se naravno pokvarimo in razpademo, in s tem zlo in greh vstopita v svet.
17. V nasprotju z manihejstvom ne obstajata dve večno obstoječi substanci: svetopisemsko besedilo se začene z obstojem enega dobrega Boga, ki je vse ustvaril (1 Mz 1), v nadaljevanju pa podrobno opiše strog monoteistični nauk (Iz 40-43, 1 Tim 2,5, ipd.). Po drugi strani svetopisemsko besedilo eksplicitno uči o absolutni dobroti in moralni popolnosti Boga, ko pravi: "Boga namreč zlo ne more skušati" (Jak 1,13). Poleg tega Bog s svojo avtoriteto potrjuje, da je vse njegovo stvarstvo 'dobro' (1 Mz 1,31), kar pomeni, da ob stvarjenju zlo ni obstajalo. Vse te razsežnosti skupaj logično vodijo v sklep, da je izvor zla v človeški zmožnosti, da se oddalji od dobre narave, ki mu jo je dal Bog.
18. Okoli zadnje avtoritete na področju morale so potekale številne razprave. Primer lahko vidimo v Platonovem dialogu Evtifron, kjer se Sokrat sprašuje o tem, ali je Bog dober, ker želi dobro, ali Bog želi dobro, ker je dobro to, kar želi. Vprašanje ima svoj smisel v tem, ali obstaja kak višji standard od Boga, ki ga imenujemo "dobro", ali Bog sam določa, kaj je dobro. Tipično krščanski odgovor na to je, da je Bog zadnja avtoriteta dobrega in da želi dobro, ker je njegova sama narava dobra.
19. Norman Geisler našteva štirideset načinov opisovanja zla in greha v svoji *Systematic Theology*, zv. 3, Bethany House, Minneapolis: 2004, 103.
20. Wesley J. Perschbacher, *The New Analytical Greek Lexicon*, Hendrickson Publishers, Peabody: 1990, 16.
21. Nekateri kristjani (adventisti in tudi drugi) zanikajo, da je pekel dejansko prostor večnih muk, ampak učijo, da bodo tisti, ki ne bodo odrešeni, ob poslednji sodbi izničeni (postavljeni v neobstoj).